

Domaren i fallet med stulna barn i Chile: "Under de fem år som utredningen pågått har jag inte kunnat fastställa att det har begåtts något brott"

Jaime Balmaceda, ansvarig för utredningarna av olagliga adoptioner, redogör i detalj för varför det inte har blivit några fällande domar och vilka slutsatser han har kommit fram till efter att ha avslutat 650 av de 1 100 fallen

År 2017 inledde den dåvarande domaren Mario Carroza en rättslig utredning om olagliga adoptioner av chilenska barn, främst till utlandet, mellan 1970 och 1999. Han uppskattade att det kunde röra sig om så många som 20 000 barn. Under de senaste fem åren har utredningarna letts av den ordinarie ministern Jaime Balmaceda. När han tillträdde var det 342 fall. Den har nu 1 114 och får in nya klagomål varje månad. Ovillig att bli intervjuad tog Balmaceda emot EL PAÍS i Högsta domstolen på onsdagen för att förklara varför det inte har blivit någon fällande dom när det har förekommit så många skandalösa historier om mödrar med låga inkomster som fått veta att deras barn hade varit dödfödda, när de i själva verket inte var det. Ödet för dessa barn var adoption till främmande länder som Sverige och USA, och det har förekommit många fall av familjeåterföreningar årtionden senare.

Fråga. Varför har det inte blivit några fällande domar i det här fallet?

Svar. Eftersom inget av de rättsliga förutsättningar som gör det möjligt att döma någon har uppfyllts. Och sanningen är att det inte ens har varit särskilt nära eftersom ingen har åtalats. Ingen av dem som framstår som möjliga svarande eller tilltalade har inrättat sig i de fall som lagen föreskriver för att de ska kunna åtalas. Utsagor har tagits från alla personer som verkar ha kopplingar till varandra och som är i livet, men förekomsten av en straffbar gärning har inte ansetts motiverad och inte heller har man funnit antaganden som gör det möjligt att koppla någon till händelserna, som upphovsman, medbrottsling eller medhjälpare i efterhand. De personer som verkade mest inblandade i händelserna och som man så småningom kunde ha kommit fram till att lägga visst ansvar på, är nu avlidna. Varje fall förtjänar en särskild och individuell prövning, även om det finns flera förfaranden som är likvärdiga, men resultaten är naturligtvis olika och det har inte förekommit några fällande domar.

Fråga: Hur många personer har vittnat om eventuell inblandning?

Svar: Det är väldigt svårt att säga eftersom det finns 1 100 orsaker. I vissa fall har förmodligen ingen medverkat på grund av att det inte fanns något skäl eller att de inblandade personerna är avlidna.

Fråga: Kan vi prata om hundratals?

Svar: Hundratals kan vara en överdrift, men dussintals.

Fråga: Levande personer som så småningom kan komma att få ansvar, vad har varit anledningen till att de inte längre är inblandade?

Svar: Ärligt talat beror de flesta fallen på att jag inte har varit övertygad om att vi faktiskt har haft att göra med brottsliga handlingar, vilket är ett uttalande som kan tyckas starkare och mer substantiellt, men det är främst på grund av det. I ett par fall skulle jag säga att det var mer på grund av personens död än något annat.

Fråga: Om de uppgifter som berättas av offrens familjer inte är brott, vad är de då?

Svar: Det är svårt att bedöma de händelser som inträffade på den tiden utifrån dagens mentalitet. De flesta av de 1 100 fallen inträffade före 1989, då man ändrade lagstiftningen som fram tills dess skilde sig oändligt mycket från det som gäller idag. Då hade den mycket färre regleringar och tillät att barn överlämnades till personer, med syfte att bli adopterade. Dessa kallas oreglerade adoptioner, men i själva verket kan de idag inte riktigt benämnas som adoptioner. Strängt taget handlar det om situationer där vi idag pratar om vårdnadsöverföring, som förr i tiden kallades förmyndarskap: vårdnaden om barn ges till en person som uttrycker intresse för att ta hand om det, trots att det inte är omöjligt att det finns föräldrar eller nära släktingar i livet som borde kunna ta det ansvaret. Det var i alla fall vad som antecknades i akterna, och dessa barn överlämnades regelbundet genom beslut av den tidens barnavårdsdomare, baserat på socialarbetarnas rapporter. Det var till domstolarna personer som var intresserade av att ta över vårdnaden vände sig. De förmedlades av adoptionsorganisationer, till exempel den svenska, som är den som har flest ärenden.

Fråga: Hur fungerade det?

Svar. Ett svenskt par uppgav till exempel att de ville adoptera ett chilenskt barn och den svenska adoptionsorganisationen meddelade domstolen och att dessa makar existerade, och domstolen uppgav att det fanns en liten pojke eller flicka som hade blivit övergiven, och att hans mamma hade sagt att hon ville adoptera bort honom, eftersom hon inte var i stånd att ta hand om honom. Domstolen beordrade att vårdnaden av honom skulle överföras till makarna, godkände hans avresa från landet, och delgav sitt beslut som låg till grund för att han skulle kunna adopteras i enlighet med lagarna i det land dit han fördes. I det landet adopterades detta barn i enlighet med deras lagar och adopterades på ett reglerat sätt. I de flesta fall är problemet hur barnet så att säga ställdes till förfogande av domstolen inför en vårdnadsöverföring. Ibland står det i klagomålen att mammorna blivit lurade, att de fått veta att barnet hade dött och att det visade sig att det inte hade dött, att de hade blivit

pressade och så vidare. Andra gånger, vilket är vad jag har funnit under utredningen, har mammorna gett upp dem frivilligt.

Fråga: Hur kan du avgöra om det var ett frivilligt överlämnande eller under påtryckningar?

Svar: På grundval av de bevis som jag lyckas samla in i dag, efter 50 eller 40 eller 30 år av dessa händelser, vilket naturligtvis gör det mycket svårt. Med de åtgärder som har beslutats och som har genomförts har det varit möjligt att hämta ut ett stort antal ärenden som behandlats inom rättssystemet. Det finns vissa handlingar som i princip måste betraktas som giltiga och effektiva så länge det inte finns några avgörande bevis som säger mig att den person som vittnar inte är den personen som avses, att signaturen är förfalskad eller att de pressade henne. Men om jag som domare läser upp ett undertecknat uttalande inför en domstol, som är underskrivet av domaren, av domstolssekreteraren, och att den person som vittnar intygar att hennes underskrift är hennes egen... Ibland har jag fått höra att det inte stämmer och då har ett handstilstest har gjorts, som bevisat att signaturen är äkta. Jag ringer sedan upp den berörda personen för att be henne förklara orsaken till anklagelsen, och hon säger då att hon har tappat intresset för ärendet och hör inte av sig igen. När jag ställs inför detta förstår jag att det som hävdats inte riktigt stämmer. Detta har hänt i de cirka 650 fall som jag har avslutat, men jag har 450 kvar.

Fråga: Offentliga ärenden tyder på att det var vanligt att en fattig kvinna fick veta att barnet hade dött, att hon ombads skriva under dödsattesten men att det i själva verket var förmyndarskapsintyget.

Svar: Mamman till ett avlidet barn skriver inte under dödsattesten, det gör läkaren. Men det betyder inte att det inte finns fall där föräldrar har fått veta att barnet har gått bort och det visar sig att de inte har gjort det. Med den bakgrundsinformation som finns till buds kan man dra slutsatsen att hon mycket riktigt informerades om att barnet avlidit, och att det senare dök upp.

Fråga: Är det inte ett brott att berätta för någon att deras barn har gått bort och att de verkligen inte har gjort det?

Svar: Det är inget brott.

Fråga: Vad är det?

Svar: Det kan vara ett faktum som är moraliskt förkastligt, men jag är domaren i brottsmålet, jag måste bestraffa de handlingar som utgör ett brott. Det kan mycket väl vara så att det efter detta, eller i kombination med denna lögn, utförs andra handlingar som tillsammans utgör ett brott. Om någon till exempel ljuger, och den personen inte är den samma som senare behåller barnet eller

gör något annat, begår han inte något brott. Den som begår brott är den som stjälar det och säljer det, eller gör vad han nu gör härnäst.

Fråga: Läkaren som säger att han var dödfödd begår inget brott, men om han senare ger barnet till en socialarbetare eller till ett hem med vetskap om att han hade gett information som inte var ...

Svar: Det skulle kunna förändra det förenklade beskrivningen.

Fråga: Och har det inte hänt?

Svar: För närvarande har jag inget ärende där detta bevisligen hände. Eller att ärenden har lämnats i ett skede där jag behöver ännu behöver fatta ett slutgiltigt beslut efter att utredningen redan är uttömd. I de fall som ännu inte avgjorts, beror det inte på att det inte finns något, tvärtom pågår fortfarande förfaranden eftersom beslut i brottmål fattas först när utredningarna är uttömda.

Fråga: Av detta kan man dra slutsatsen att inget av vittnesmålen från de mödrar som nu lever har återförenats med de barn som stals från dem har bekräftats.

Svar: När det gäller de avslutade ärendena är svaret nej. Men det finns fortfarande pågående ärenden där denna slutsats kan uppstå, och i morgon dag kan beslutet därmed bli ett annat. Vad jag har lagt märke till under loppet av de fem åren är att kraften eller övertalningsförmågan hos förgångna inte är av sådan karaktär.

Fråga: Är det inte precis som vittnesmålen från de utsatta mödrarna?

Svar: Just det. Jag kan inte grunda något beslut på en enda persons vittnesmål: det måste backas upp av någon annan bevisning som ger det trovärdighet eller mer substans. Det betyder inte att man misstror eller tror att de ljuger, långt därifrån, utan att en brottmålsdomare inte kan åtala, anklaga eller döma en person på grundval av ett enda vittnesmål. Det måste vara ett vittnesmål som avges under mycket speciella omständigheter, vilket gör det trovärdigt, men plötsligt händer det att dessa vittnesmål motsägs av andra medverkande. Modern säger: "Det blev stulen från mig." Och det finns ett vittnesmål från domstolen där hon överlämnar det, och undertecknar ett samtycke. Sen säger de att de pressade mig, det är inte min signatur.

Fråga: Kan vi tala om nätverk som opererade för att sälja barn och föra dem ut ur landet?

Svar: En av de saker som är mer eller mindre tydlig i processen är att jag aldrig har sett någon stor förekomst av redovisade pengar. Bland 1 100 fall kan någon ha sagt något om att adoptivföräldrarna betalade, men väldigt lite. När det gäller nätverk, så absolut, det är ungefär samma personer som

förekommer, men det är ju så att barnavårdsdomaren vid domstolen i Coronel, eller vilket annan plats vid den här tidpunkten, var en och samma person, och de socialarbetare som arbetade på domstolen var också samma personer. Att dessa personers namn upprepas betyder inte att de var en del av ett nätverk.

Kanske det, men som jag ser på det idag finns det inget som tyder på det, än mindre att det skulle varit en medveten politik från den chilenska statens sida.

Fråga: Om det inte var ett nätverk, vad var det då som hände?

Svar: Det fanns en situation av allmän utsatthet för människor som befann sig i en mycket sårbar situation, en lagstiftning som var väldigt annorlunda mot vad den är idag då det är praktiskt taget otänkbart, och som gjorde det möjligt för många kvinnor som inte var i stånd att uppfostra sina barn att ge upp sina barn i ett mycket fattigt Chile, av människor som också var övergivna av staten. Det är väldigt sorgligt, självklart det minst önskvärda av allt, men det blev en verklighet. Och att människor också kanske har utnyttjat den situationen för att tjäna pengar.

Fråga: Minister Carroza uppskattade 2019 att 20 000 barn kunde ha adopterats irreguljärt. Hur stor är den siffran i dag?

Svar: Dessa siffror är de som anges av de politiska eller administrativa myndigheterna eller av berörda parter. Men så länge det inte förekommer en konkret anmälan, så anses de inte vara föremål för domstolens utredning, och jag har de ärenden jag har att utreda, inte fler. Dessa 20 000 fall handlar om människor som skulle ha lämnat landet, jag vet inte under vilka omständigheter. Men för mig är det just nu 1 100. Jag har försökt se till att varje barn, varje situation har sin egen orsak.

Fråga: Ni har uteslutit att dessa fall kan kopplas till Pinochets diktatur

Svar: Minister Carroza uteslöt detta vid den tidpunkten. Det var han som varnade för att dessa fall inte har något samband med det som han utredde, vilket handlar brott mot de mänskliga rättigheterna som begicks av militären under diktaturen och som kom till Högsta domstolens kännedom, och Högsta domstolen, som ansåg att det rörde sig om ett mer eller mindre betydande antal, sade att en annan minister borde undersöka dessa fall i samband med oreglerade eller olagliga adoptioner. Det var ett beslut som togs innan jag tog över fallet.

Fråga: Hur bemöter rättssystemet människor som utsatts och som fortfarande väntar på svar?

Svar: Jag vet inte om jag är kvalificerad att säga vad rättssystemet ska bevara, för som domare av i fallet beskriver jag resultaten genom de rättsliga beslut som jag dikterar. Och de som jag har utfärdat hittills har resulterat i att jag beslutat att avskriva fallen. Hur kan man bemöta människor som anser att

adoptionen har skett på ett oegentligt, olaglighet sätt eller brott har begåtts?
Att jag åtminstone inte har kunnat fastställa att så har varit fallet, med all den ansträngning och kapacitet som jag har att tillgå. Att det har förekommit brottslighet eller om det inte skulle vara så, betyder inte att jag anser att det som gjordes var rätt. En sak är att det inte anses vara brottsligt, men att det som inträffade i de flesta fall skulle anses vara otänkbara att göras i dag.